

ПАМ'ЯТІ

До 100-річчя з дня народження академіка М.М. Амосова (1913–2002)

Микола Михайлович Амосов — вірець гуманізму і високої моралі, видатний кардіохірург, дослідник, учений, філософ, письменник, громадський діяч, популяризатор науки і здорового способу життя. Він був засновником української кардіохірургії і біокібернетики, автором новаторських методик наукового пізнання фундаментальних основ розвитку суспільства, біологічних систем, особистості людини, медицини, кардіоторакальної хірургії.

Автор багатьох популярних книг про здоров'я, видатний дослідник, який поставив на собі «експеримент з омолодження», М.М. Амосов одним із перших усвідомив необхідність союзу медицини з точними науками і створив перший у країні відділ біокібернетики.

Осмилюючи свій життєвий досвід, він розробив не тільки модель серця і внутрішньої сфери людини, але й модель особистості, модель суспільства. М.М. Амосов, як справжній вчений, завжди піддавав будь-яке твердження сумніву. Лише перевіривши те чи інше положення експериментальним шляхом, Микола Михайлович міг із ним погодитися.

Амосов завжди прямував до істини власним шляхом, покладаючись на свій розум, оптимізм, обов'язок лікаря і громадянина, любов до людей.

Присвятивши свою діяльність медицині, видатний кардіохірург застерігав від надмірної віри в неї. Він критично ставився до її догм, головна з яких — усі є хворими, навіть коли цього покищо не знають. Амосов навчав, що здоров'я слід здобувати самому за допомогою обмежень і навантажень.

Символ епохи, легенда вітчизняної науки, Микола Михайлович залишився кумиром для сотень своїх учнів, рятувальником безлічі пацієнтів та ідеалом для прихильників його величезної волі й таланту.

Є відомі вчені, є мислителі, а є — Амосов. Його ім'я стало символом найвищих людських якостей і різнобічного таланту.

М.М. Амосов народився 6 грудня 1913 року в селі Ольхове, нині М'якинського району Вологодської області, в сім'ї службовця. В 1932 р. закінчив Череповецький механічний технікум, після чого працював змінним механіком на Архангельській електростанції. У 1934 році юнак вступив до Всесоюзного заочного індустріального інституту в Москві. Захоплювався технікою і водночас цікавився медициною, отже в 1935 році вступив до Архангельського державного медичного інституту, який з відзнакою закінчив у 1939 році. Здібного випускника прийняли до аспірантури з військово-польової хірургії, але він залишив її, поїхавши до Череповця, де почав працювати ординатором хірургічного відділення міжрайонної лікарні. У вільний час готувався до захисту ще одного диплома, проектуючи літак з турбопаровим

двигуном. Індустріальний інститут Амосов закінчив у 1940 році теж з відзнакою, у 1941-му він був призваний до лав Червоної Армії. У роки Великої Вітчизняної війни служив провідним хірургом у польових рухомих шпиталях на Західному, Брянському, I, II і III Білоруських фронтах, а також на I Далекосхідному фронті (1945 р.). За воєнний період М. М. Амосов зібрав матеріал для кандидатської дисертації на тему «Про поранення колінного суглоба», яку захистив у місті Горькому (нині — Нижній Новгород) 1948 року. У 1947–1952 рр. він працював головним хірургом Брянського обласного відділу охорони здоров'я і водночас завідував хірургічним відділенням обласної лікарні. Поряд з іншими розділами хірургії, М. М. Амосов цілеспрямовано й захоплено займався проблемами грудної хірургії, на той час ще мало розробленими в нашій країні. Він широко й з успіхом почав оперувати при хірургічних та онкологічних ураженнях легень, стравоходу, кардіального відділу шлунка. Результати його операцій були тоді одними з найкращих у Радянському Союзі.

Миколу Михайловича було запрошено до Київського інституту туберкульозу та грудної хірургії ім. Ф. Г. Янковського для керівництва спеціально створеною клінікою торакальної хірургії. Тут з особливою повнотою розкрився його різнобічний талант хірурга і дослідника, фізіолога та інженера, надзвичайно плідною стала наукова, організаторська, педагогічна та громадська діяльність.

У 1953 році він захистив докторську дисертацію на тему «Пневмонектомії і резекції легень при туберкульозі». У 1955 році М. М. Амосов уперше в Україні почав займатися лікуванням вад серця. Разом зі своїми співробітниками він створив надійний, придатний для широкого використання апарат штучного кровообігу «серце-легені» і запровадив його в практику одним з перших в СРСР. У 1955 році він заснував і очолив першу в Радянському Союзі кафедру грудної хірургії для вдосконалення лікарів, з якої пізніше відділилася кафедра анестезіології.

У 1961 році Амосову присудили Ленінську премію і обрали членом-кореспондентом АМН СРСР.

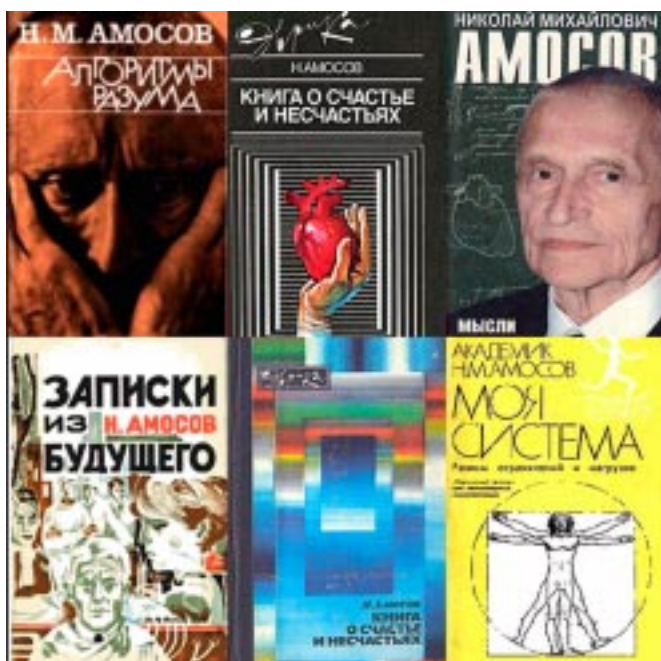
Одним з основних напрямків науково-практичної діяльності вченого було хірургічне лікування захворювань серця. У 1963 році М. М. Амосов

першим у Радянському Союзі здійснив протезування мітрального клапана серця, а 1965 року створив і вперше у світі впровадив у практику антитромботичні протези серцевих клапанів.

У 1960 році, будучи вже відомим хірургом, Микола Михайлович заснував і очолив відділ біологічної кібернетики в Інституті кібернетики Академії наук УРСР. Під його керівництвом проведені фундаментальні дослідження систем саморегулювання серця, здійснена розробка та побудова фізіологічної моделі «внутрішнього середовища організму» людини, моделювання на ЕОМ основних психічних функцій і деяких соціально-психологічних механізмів поведінки людини. Майбутнє медицини вчений пов'язував з досягненнями суміжних наук — біології, фізики, хімії, кібернетики. Остання, на його переконання, мала поставити медицину в ряд найбільш точних наук. Головне завдання медицини майбутнього Амосов бачив у пошуку шляхів штучного регулювання організму, у приведенні його у відповідність заданій програмі. Мрією вченого було створення штучного розуму. За дослідження в галузі біокибернетики у 1978 році М. М. Амосов був удостоєний Державної премії УРСР.

У 1983 році клініка серцево-судинної хірургії Київського НДІ туберкульозу і грудної хірургії була реорганізована в Київський НДІ серцево-судинної хірургії МОЗ УРСР. Починаючи з 1968 року Микола Михайлович обіймав посаду заступника директора, згодом став директором новоутвореного інституту і працював на цій посаді до 1989 року. Хірург і вчений, М. М. Амосов розкрився як талановитий письменник, опублікувавши в 1964 р. свою першу повість «Думки і серце». Критики повсюдно високо оцінили книгу, її художні цінності, лаконічний стиль, достовірність, високий інтелектуальний рівень, яскраво виражену громадянську позицію автора. Книгу було перекладено багатьма різними мовами і видано в 28 країнах світу. Після неї було написано ще кілька літературних творів: «Записки з майбутнього», «ППГ-2266», «Книга про щастя і нещастя» та інші, які неодноразово видавалися у нашій країні та за кордоном. У 1974 році М. М. Амосова прийняли до Спілки радянських письменників.

У багатогранній діяльності Миколи Михайловича велике місце відводилося громадській роботі. Його обирали депутатом Верховної Ради

СРСР п'яти скликань. До своїх обов'язків народного депутата він ставився з великою відповідальністю і хвилювався через свої обмежені можливості допомагати виборцям.

Згадуючи про Миколу Михайловича, необхідно торкнутися ще однієї складової його різноманітної діяльності. Йдеться про публіцистику. Тут він також проявив талант, сміливість, тверезу оцінку ситуації в СРСР, особливо в питаннях подолання негативних явищ, яких було чимало. Багато його виступів виходили за межі припустимої на той час відвертої критики суспільства і мали великий успіх. Як чудовий лектор, він збирав величезні аудиторії.

Академік М. М. Амосов — визнаний творець школи кардіохірургів в Україні. Під його авторитетним керівництвом захищено 35 докторських і 85 кандидатських дисертацій. Він є автором близько 400 наукових праць, зокрема 20 монографій, з питань захворювань серця і судин, гнійних захворювань і туберкульозу легенів, проблем біологічної, медичної та психологічної кібернетики.

Микола Михайлович помер 12 грудня 2002 р. на 90-му році життя, менше року не доживши до свого ювілею. Постановою Кабінету Міністрів України Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук України присвоєно ім'я академіка Амосова. Його іменем названо вулицю, на якій розташований Інститут, встановлено меморіальні дошки на будинках, де він жив і працював.

У 2000 році ім'я вченого внесено у першу десятку особистостей, які визначили вигляд країни у ХХ столітті, а у 2008 році співвітчизники віддали йому друге місце серед 100 великих українців.

Нині наш святий обов'язок зберегти світлу пам'ять про академіка М. М. Амосова. Адже сьогодні вона живе в серцях його учнів, співробітників, багатьох тисяч урятованих ним хворих, усіх, хто мав щастя зустрічатися з цією видатною людиною.

Колектив ДУ «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М. М. Амосова НАМН України»